

**ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ: МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО
ВИКЛАДАННЯ**

Автор статті аналізує можливості інтегрованого підходу до викладання трудового навчання у початковій школі і доводить його ефективність.

Проблема трудової підготовки підростаючого покоління завжди займала важливе місце у вітчизняній педагогіці. Особливо актуальною вона стала на сучасному етапі розбудови української держави – в умовах переходу до ринкової економіки. У зв'язку з цим активізувався пошук шляхів удосконалення змісту, форм і методів трудового навчання учнів на всіх ступенях загальноосвітньої школи, у тому числі в її початковій ланці [1 – 7]. Великі можливості у цьому плані має реалізація інтегрованого підходу до викладання окремих дисциплін, у результаті чого створюються умови для поглибленого та різнобічного засвоєння навчального матеріалу й для формування цілісного світогляду молодших школярів.

Останнім часом, як свідчить огляд літературних джерел, помітно посилюється інтерес до цього напрямку наукових досліджень (О. Акуліна, В. Білов, І. Волкова, Л. Даниленко, М. Іванчук, Л. Ільєнко, О. Міщенко, Н. Островерхова, О. Савченко, В. Сидоренко, М. Соловйов та ін.). У їх працях висвітлюються теоретичні та методичні засади інтегрованого навчання, з'ясовуються та обґрунтовуються його переваги та недоліки, наводяться приклади практичного втілення цього підходу в передовому педагогічному досвіді.

Зокрема, академік О.Я. Савченко, вважаючи інтегроване навчання одним із ефективних напрямів методичного збагачення уроків, зазначає, що об'єднання відомостей з кількох предметів навколо однієї теми має на меті інформаційне та емоційне збагачення сприймання, мислення й почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати певне явище, поняття, досягти цілісності знань [8:78].

Необхідною умовою реалізації інтегрованого підходу є спорідненість змісту навчального матеріалу з кількох предметів, що дає змогу компактно і концентровано використовувати елементи різних знань на кожному етапі уроку, підпорядковуючи їх досягненню єдиної мети.

У результаті порівняльного аналізу чинних програм для початкової школи нами встановлено, що трудове навчання має широкі можливості для інтеграції окремих його тем зі змістом таких навчальних предметів, як: "Я і Україна", "Математика", "Образотворче мистецтво", "Читання".

Проілюструємо це на прикладі взаємозв'язку трудового навчання з читанням, виділивши споріднені за змістом теми, сприятливі для організації різноманітних видів пізнавальної діяльності молодших школярів. Так, у "Читанці" для 2 класу [9], як свідчить огляд навчального матеріалу, є чимало творів різноманітної жанрової специфіки, пов'язаних із висвітленням трудової діяльності людини (казки: "Колосок", "Калинка"; оповідання: "Хліб", "Помічники", "Сини"; вірші: "Мама – агроном", "Я навчаюся у тата", "На роботу" та ін.). З іншого боку, у програмі з трудового навчання зазначено, що до його змісту включено п'ять модулів: "Людина і природа", "Я сам та інші люди", "Людина і знаки інформації", "Людина і техніка", "Людина і художнє довкілля", під час вивчення яких "учитель може здійснювати міжпредметні зв'язки або забезпечувати інтеграцію трудового навчання з іншими навчальними предметами" [10: 90]. Цьому сприяє, зокрема, наявність у програмі з трудового навчання різноманітних практичних робіт, пов'язаних із виготовленням аплікацій, гербаріїв, колекцій, альбомів. Так, у модулі "Людина і природа" при вивченні теми "Світ професій: "людина – природа" програмою передбачено колективне оформлення наочних матеріалів з профорієнтації. Ефективним напрямком збагачення цих уроків є, на наш погляд, інтеграція їх з відповідними темами предмета читання, у процесі вивчення яких учні ознайомлюються з різноманітними професіями. Це стосується і проведення практичної роботи, пов'язаної із виготовленням аплікації "Столяр" (модуль: "Людина і техніка", пізнавальна значущість якої значно зростає із залученням відомостей предмета читання (вірш "Я навчаюся у тата").

Високою змістовою насиченістю характеризуються інтегровані уроки, проведені на основі теми "Робота з рослинними матеріалами" (трудове навчання) і тем курсу "Читання", в яких йде мова про найпоширеніші рослини свого краю ("Зацвіли каштани", "Колосок", "Калинка", "Ялинка", "Берізонька", "Липка"). Зокрема, доцільно побудувати на інтегрованому змісті урок на тему "Колосок", у ході якого здійснюється мовленнєвий та літературний розвиток школярів (опрацювання казки "Колосок") і відбувається залучення їх до посильної творчої праці (виготовлення гербарію із колосків пшениці). Крім того, в результаті інтегрування навчального матеріалу значно зростає виховний потенціал такого уроку, спрямований на формування працелюбства молодших школярів та їх поваги до людей-трудівників.

Аналогічні можливості мають уроки, зінтегровані на основі тем курсу "Читання", у яких розповідається про тварин своєї місцевості і практичних робіт із трудового навчання, пов'язаних із ліпленням об'ємних форм із пластиліну чи глини на тему "Тварини".

Таким чином, інтегрований підхід до викладання трудового навчання у початковій школі відкриває значні резерви для підвищення ефективності навчально-виховного процесу й для розвитку творчих здібностей молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.

1. Андреева Н.Б. Міжпредметні зв'язки у викладанні загальнотехнічних дисциплін у професійній підготовці вчителя трудового навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / АПН України; Інститут педагогіки. – К., 1997. – 18с.
2. Белова Ю.Ю. Формування національних цінностей у студентів – майбутніх вчителів трудового навчання в процесі художньо-трудової діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2004. – 20с.
3. Буринський В.М. Самостійна робота як засіб удосконалення графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2001. – 206 с.
4. Вихрущ А.В. Трудова підготовка учнів у загальноосвітніх школах України (Іст.-пед. аналіз та перспективи): Дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Український держ. педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1994. – 473с.
5. Гиренко Н.А. Сенсомоторное развитие учащихся младших классов вспомогательной школы в процессе трудового обучения: Дис... канд. пед. наук: 13.00.03 / АПН Украины; Институт дефектологии {Киев}. – К., 1996. – 192с.
6. Дупак Н.В. Виховання культури праці молодших школярів у процесі навчальної трудової діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. – К., 1999. – 16с.
7. Знамеровська Н.П. Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо- конструкторських здібностей учнів основної школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 20с.
8. Савченко О.Я. Урок у початкових класах. – К., 1993. – С.78.
9. Савченко О.Я. Читанка: Підр. для 2 кл. – К., 2002. – 126 с.
10. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-2 класи. – К.: Початкова школа, 2001.– 296 с.

Матеріал надійшов до редакції 10.03.2005 р.

Огиенко Д.П. Трудовое обучение в начальных классах: возможности интегрированного подхода.

Автор анализирует содержание учебных предметов “Чтение” и “Трудовое обучение” и доказывает целесообразность интегрированного подхода к их изучению.

Ohienko D.P. Handicrafts at Primary School: Integrated Approach Potential.

The author analyses the content of “Reading Studies” and “Handicraft Studies” and proves the appropriateness of integrated approach to learning the subjects.